

Adcetera nr. 26, juli 2007

Bij de foto: Karl Barth (1886-1968) stond in vrijgemaakte kring slecht bekend. Werd een persoon of gedachte er als 'barthiaans' gekenmerkt, dan was daarmee de banvloek uitgesproken. Deden de vrijgemaakten daar Barth wel recht mee? Lees verder op pag. 3

IN DIT NUMMER:

vrijgemaakten en Karl Barth

archieff De Luisterpost gedigitaliseerd

congres over vijftig jaar zending op Papua

archieff clic-winkel

...adcetera

*...adcetera is een uitgave van het
Archief- en Documentatiecentrum van de
Gereformeerde Kerken in Nederland.*

colofon

...adcetera is
een uitgave van
het Archief - en
Documentatiecentrum
van de Gereformeerde
Kerken in Nederland,
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038 447 17 30
Fax 038 447 17 31
E-mail [info@
adckampen.nl](mailto:info@adckampen.nl)
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp: Peter Dees,
Zwolle
Foto omslag:
Karl Barth in de
Nieuwe Kerk te
Amsterdam, 1948.
Collectie ADC

Ten geleide

Het ADC draait op volle toeren. De archivaris wordt geregeld geraadpleegd door de kerken voor adviezen van allerlei aard, de archiefruimte raakt gevuld, zodat inmiddels over extra ruimte wordt nagedacht, de studiezaal wordt dagelijks benut door verschillende onderzoekers, het ene congres na het andere dient zich aan en de kopij voor de uitgave van nieuwe delen in de AD Chartasreeks ligt gereed.

Het ADC functioneert nu werkelijk zoals het in de jaren negentig beoogd was: als centrale plaats van gereformeerd archief en historische studie van de (vrijge-maakt-)gereformeerde traditie. Om de paar maanden vinden met een vijftal onderzoekers bijeenkomsten plaats waarin concept-hoofdstukken van hun proefschriften worden bediscussieerd. En archief na archief wordt aan de collectie toegevoegd en ontsloten, zoals ook uit deze ADCetera weer blijkt.

Op het ADC schuiven geen individuen langs elkaar heen, maar is een werk-gemeenschap gecreëerd, eigenlijk in het klein een universiteit zoals die zou moeten zijn: een gemeenschap waarin gedachtewisseling, debat en toetsing der meningen plaats vindt. En deze activiteiten worden krachtig gevoed door nieuw onderzoek en door de inventarisatie van de archieven – momenteel worden de

papieren van dr. R.H. Bremmer geordend – , waardoor ook telkens nieuwe vondsten worden gedaan in die archieven.

Er is geen ander Nederlands kerkgenootschap dan het gereformeerd-vrijge-maakte, dat zoveel werkt maakt van zijn archiefbeheer en waar die geschiedenis zo intensief wordt onderzocht en via publicaties in de herinnering wordt gehouden.

Terugkijkend op de afgelopen jaren – we hebben ten slotte het aantal van 25 ADCetera's vol gemaakt – kunnen we dankbaar zijn dat de synodes in de jaren negentig de koers hebben ingezet van de professionalisering van het archiefbeheer en ervoor gekozen hebben dit beheer niet aan de overheid uit te besteden, maar het als een eigen verantwoordelijkheid op te vatten en daarvoor middelen uit te trekken. Zo draagt het beleid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) er aan bij dat hun geschiedenis nooit ver weg is, er een open gesprek ontstaat met de vorigen en met de verleden tijd, en plaatselijke kerken en de meerdere kerkelijke vergaderingen toezien op hun archieven – dat wil zeggen: op het materiaal dat de gereformeerden van morgen nodig hebben voor hun bezinning. In archiefwerk en historisch onderzoek zit toekomstmuziek. ¶

Toen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) in 1944 begonnen aan de opbouw van een eigen kerkelijk leven, stond vast dat naast de synodale kerken ook Karl Barth een belangrijke tegenstander zou zijn. De barthiaanse theologie was razend populair in protestantse kringen, maar betekende volgens K. Schilder (1890-1952) de theologische voorman van de vrijgemaakten, het einde van de gereformeerde theologie.

Nee tegen Karl Barth?

De theoloog René Barkema schreef ter afronding van zijn studie aan de Theologische Universiteit te Kampen (Broederweg) een scriptie over deze antithetische verhouding van de vrijgemaakten tot Karl Barth. Voor een nieuw deel in de AD Chartasreeks, dat na de zomer verschijnt, werkte hij zijn historisch-theologische terugblik op deze relatie om tot een boeiend boek. Het boek *Nee tegen Karl Barth?* begint met een uitvoerige kenschets van de theologie van K. Schilder. Dan volgt een hoofdstuk over de - met name - gereformeerde receptie van de theologie van Karl Barth, en dan speciaal over Schilder. Voor de periode vanaf 1944 concentreert Barkema zich vervolgens op het werk van één van zijn leerlingen: C. Trimp. Hij is de theoloog die in vrijgemaakte kring een belangrijke rol heeft gespeeld in de verwerking van de theologie van Karl Barth. Het boek van Barkema analyseert diverse dogmatische publicaties van Trimp en eindigt in 1961, wanneer deze theoloog te Kampen promoveert op een proefschrift over Barth, *Om de oeconomie van het welbehagen*. Zo wordt een interessant

en spraakmakend gedeelte van de gereformeerde theologiegeschiedenis nauwgezet onder de loep genomen, waarbij Trimps opvattingen het volle pond krijgen.

Barkema plaatst de opstelling van Trimp tegenover Barth tegen de achtergrond van een eeuw gereformeerde theologiebeoefening te Kampen, waarin drie motieven een belangrijke rol hebben gespeeld die ook in het werk van Trimp terugkeren: de nadruk op de Schrift als het normatieve en nabije Woord van God; een ongemakkelijk gevoel met betrekking tot moderne filosofische vraagstukken; en een polemische houding: 'wij' tegenover 'de moderne theologie'.

Barkema neemt in dit boek afstand van de scherp afwijzende vrijgemaakte beoordeling van Barths theologie. Hij stelt op basis van zijn bevindingen aan het einde van zijn boek, dat geconcludeerd kan worden dat de theologie van Karl Barth in vrijgemaakte kring geen recht is gedaan. De tegenstelling tussen Barth en de zijnen enerzijds en Schilder en de zijnen anderzijds was, anders dan van vrijgemaakte zijde steeds werd gesteld,

niet absoluut. Hun wegen stonden niet haaks op elkaar, maar lopen in werkelijkheid veel meer parallel. ¶

Vijftig jaar zending op Papua

Op 5 oktober as. vindt in Kampen een congres plaats over vijftig jaar gereformeerd-vrijgemaakte zending in voormalig Nieuw-Guinea – nu Papua. In september 1956 vertrok ds. M.K. Drost als eerste zendeling naar Papua, uitgezonden door de kerk van Enschede en werd vanuit de plaats Tanah-Merah een begin gemaakt met de bewerking van een nieuw zendingsterrein.

Op dit congres – georganiseerd door het ADC en het Instituut voor Zending, Hulpverlening en Training van de Gereformeerde Kerken (De Verre Naasten en IRTT) – zal een terugblik worden geboden op de geschiedenis van vijftig jaar zending, waarbij met name de ontwikkeling inzake het denken over zending aan de orde zal komen. Op deze wijze krijgt ook de actuele bezinning op de zending een plaats op dit congres. Sprekers zijn onder meer oud-zendeling Roel Kuipers, zendingshistoricus dr. Th. van den End, van het IRTT drs. Ben van der Lugt en van de Theologische Universiteit Kampen drs. Gerrit de Graaf, die een proefschrift over de zending voorbereidt, en missioloog drs. Cees Haak. Het congres staat open voor belangstellenden, maar vooral (oud-) medewerkers en betrokkenen bij de zending worden uitgenodigd aan het congres deel te

nemen. Voor nadere informatie en aanmelding kunt u zich wenden tot het ADC: info@adckampen.nl ¶

Archief Luisterpost | Bralectah gedigitaliseerd

De Luisterpost | Bralectah is al veertig jaar bezig met het vastleggen van preken, lezingen, referaten, concerten enzovoort. Uit deze rijke bron van ruim 1400 geluidsbanden is in overleg met het ADC een selectie gemaakt van ongeveer 350 banden die zijn overgezet op CD-rom in mp3-format. Bij het maken van de selectie is gekeken naar het belang van de opnamen voor de geschiedenis van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). Zo zijn er bijvoorbeeld veel opnamen van school- en bondsdagen overgezet op moderne beeld dragers. Deze selectie wordt bewaard op het ADC en zal jaarlijks worden uitgebreid. De bestanden zijn in principe niet uitleenbaar, maar kunnen - na overleg met de archivaris - op het ADC worden geraadpleegd. Op de website van de Luisterpost | Bralectah en van het ADC zal een lijst verschijnen van de gedigitaliseerde opnamen. ¶

De clic-winkel

In 1977 werd in Groningen de 'Vereniging Centrum voor Lectuur, Informatie en Communicatie' - kortweg clic - opgericht. Aan de Nieuwe Ebbinghe-

straat 159 exploiteerde deze vereniging een wereldwinkel op gereformeerde grondslag. De winkel werd bemand door vrijwilligers en studenten met - sinds 1978 - als constante factor Henk Dijk. In deze vrijgemaakte wereldwinkel werd naast het verkopen van allerlei producten uit verre landen ook actie gevoerd tegen bijvoorbeeld de eenzijdige ontwapening, het boycotten van Zuid-Afrikaanse producten, voor het behoud van de Waddenzee en voor het GPV. Tevens vervulde de winkel de rol van coördinatie- en distributiecentrum voor allerlei organisaties zoals bijvoorbeeld de organisatie voor tweezijdige ontwapening, het ICTO. Voor linkse actievoerders was deze winkel te 'rechts'. De etalageruit moest het herhaaldelijk ontgelden en de gevel werd beklad, onder meer met hakenkruisen. Tevens ontving de winkel zo nu en dan dreigbrieven. Vanuit de vrijgemaakte kerken werden de actievoerende praktijken en de interkerkelijke initiatieven juist weer als 'links' gekwalificeerd. Op 2 juni 2007 was de winkel voor het laatst geopend. Het archief en allerlei documentatiemateriaal van deze eigenzinnige vrijgemaakte organisatie is overgedragen aan het ADC. Naast het meer gebruikelijke archiefmateriaal zoals correspondentie en logboeken is er ook een deel van de verkoopwaar (m.n. stickers, krantjes en posters) aan het archief overgedragen. Op die manier wordt een goed beeld verkregen van de sfeer die rond deze winkel hing. ¶

Schadeatlas en archiveermateriaal

Op het feestelijke symposium van Metamorfoze - een nationaal conserveringsproject op initiatief van de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief - werd op woensdag 20 maart jl. te Den Haag de *Schadeatlas archieven* gepresenteerd. Dit boekwerk is met duidelijke foto's en overzichtelijke tekst behulpzaam bij het in kaart brengen en inventariseren van de schade die archiefstukken ondervonden hebben. Het is een soort medische encyclopedie voor archieven en bibliotheken. Het bladeren in dergelijke lectuur heeft iets fascinerends en beangstigends tegelijk ('nooit geweten dat je dát ook kunt krijgen') en noopt je onvermijdelijk tot de vraag hoe het met je eigen gezondheid is gesteld. Natuurlijk heb je de toekomst niet in eigen hand, maar dit hoeft geen belemmering te zijn om voorzorgsmaatregelen te treffen. Dit geldt ook voor archieven.

Door een goede materiële behandeling van archiefmateriaal kunnen veel van de in de *Schadeatlas* genoemde problemen worden voorkomen. Een belangrijke factor hierin is - naast het verwijderen van alle hechtmiddelen zoals nietjes, paperclips, plastic mappen enz. - het gebruik van goed archiveermateriaal waarin de stukken verpakt worden. Dit moet zuurvrij zijn en geen metaal of plastic bevatten. Door verpakking in dossiermappen en archiefdozen worden de stukken vaak al behoorlijk beschermd tegen

invloeden van buitenaf (schimmels, temperatuurverschillen en luchtvochtigheidschommelingen). Dit verpakkingsmateriaal kan in goede zaken voor kantoorartikelen meestal wel gekocht worden. Wil men echter zeker van zijn zaak zijn dan kan men beter gebruik maken van de volgende aanbieding. Het ADC gebruikt zuurvrij archiefmateriaal van de firma Veva in Barneveld. Veva biedt de plaatselijke kerken het onderstaand archiefmateriaal, goedgekeurd volgens de Archiefwet, voor een speciale prijs aan, onder de volgende voorwaarden:

1. Minimale afname archiefdozen 50 stuks en dossiermappen 100 stuks.
2. Alle onderstaande prijzen zijn inclusief BTW.
3. Bestellingen zijn rechtstreeks te plaatsen bij: Vevha bv, tel. 0342-490409 en fax: 0342-490975, onder vermelding van ADC-regeling en worden binnen 3 werkdagen geleverd.
4. Levering boven € 270,00 geschiedt franco aan huis. Onder € 270,00 worden vracht- en administratiekosten ten bedrage van € 21,00 per bestelling in rekening gebracht.

Archiefdozen

Afmeting (uitwendig): 383x112x263 mm

Verpakkingseenheid: 50 stuks

Prijs 50-200 stuks: € 1,08 per stuk

250 ->: € 1,03 per stuk

Dossiermappen

Afmeting: 36x25 cm

Verpakkingseenheid: 100 stuks

Prijs 100-3000 stuks: € 0,95 per stuk

300 ->: € 0,91 per stuk ¶

Staat archieven van classes en particuliere synoden

Op 8 maart is door het ADC naar alle archivarissen van de verschillende particuliere synodes (PS) en classes van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) een brief uitgegaan waarin gevraagd werd naar de staat van het archief. Hierbij werd specifiek gevraagd te kijken naar de volgende punten:

1. Wat is de omvang van het archief; is er ruimte genoeg?
2. Hoe zijn de condities waaronder het archief bewaard wordt?
3. Hoe is het archief ontsloten? Is er een geordende beschrijving aanwezig?
4. Is het archief volledig? Ontbreken er nog stukken?

Iets meer dan de helft van de aangeschrevenen heeft gereageerd – dat had beter gekund. Uit de reacties blijkt het volgende: de omvang van de archieven bedraagt meestal tussen de 3 en de 5 meter. Er lijkt over het algemeen geen groot ruimtegebrek te heersen al zijn enkele archivarissen wel op zoek naar meer plaats.

De bewaarconditie is in de meeste gevallen voldoende. Het archief wordt bijna overal in brandwerende metalen kasten of in een kluis bewaard en men heeft doorgaans geen problemen met de luchtvochtigheid. Iedereen is zich ervan bewust dat het materiaal moet worden ontdaan van metaal (nietjes en paperclips) en dat het moet worden

bewaard in speciale archiefdozen. Het is wel zo dat deze richtlijnen nog niet in alle gevallen volledig doorgevoerd zijn. Verder moet hier worden opgemerkt dat niet alleen metaal, maar ook plastic (bv. plastic mappen) - vanwege de weekmakende stoffen die het bevat - schadelijk is voor opslag op lange termijn.

In veel plaatsen is het archief ontsloten en is er een inventarislijst beschikbaar. Op enkele plaatsen echter is de beschrijving niet of nauwelijks aanwezig. Verder worden er verschillende ordeningsprincipes gebruikt (chronologisch, op naam, een lijst per jaar). Niet elk archief is volledig. Vooral de vroege jaren zijn niet altijd even goed bewaard. Maar er zijn ook classes en particuliere synoden die hun archief geheel compleet hebben.

Als voorlopige conclusie kan worden gesteld dat de staat van de archieven van classes en PS'en over het algemeen voldoende is wat betreft de bewaarcondities. De meeste archivariissen zijn zich van deze condities ook bewust en werken er hard aan eventuele achterstanden hierin weg te werken. De ontsluiting van de archieven laat in sommige gevallen wel te wensen over. Het is aan te raden om waar een ontsluiting (vrijwel) ontbreekt hier een prioriteit van te maken. Met het ontsluiten van een archief krijg je grip op het archiefmateriaal en daarbij is een goede ordening essentieel voor de toegankelijkheid van het archief. Dit is vaak een grote klus, die niet in een paar avondjes te klaren is, maar wellicht kan de vermoeide archivaris nieuwe kracht putten uit de beroemde woorden van John Keats: 'A thing of beauty is a joy forever'. Voor advies en

richtlijnen ten aanzien van de ontsluiting kan men zich wenden tot het ADC. ¶

Aanwinsten / archieven

De afgelopen maanden heeft het ADC ontvangen:

- aanvulling archief K. Schilder
- audio-archief De Luisterpost | Bralectah (gedigitaliseerd)
- archief The Reformed International School (TRIS) (Dutch branche)
- aanvulling archief Gereformeerd Politiek Verbond (GPV)
- aanvulling archief Nederlands Dagblad
- aanvulling archief A.J. Verbrugh
- archief De Wegwijzer en Geref. Telefoondienst
- aanvulling archief Theol. Univ. Kampen
- archief GPV, kiesvereniging Groningen
- archief clic
- aanvulling archief van verschillende deputaatschappen voorbereiding GS Zuidhorn ¶

Vakantiesluiting

Tijdens de zomermaanden zal het ADC gesloten zijn van maandag 13 augustus tot vrijdag 31 augustus.

Op maandag 3 september zijn we weer tot uw dienst. ¶

Op papier doen wij alles!

Zoals boeken, bijbelstudies, brochures, kerkbladen, periodieken en rapporten, allemaal even professioneel.

Maar er gebeurt meer bij de Bunschoter.

Een perfecte verzending van al het drukwerk. Reden te meer om eens

contact op te nemen met

David Hartog of Bert Koops,

dan zit het wel snor.

Celsiusweg 1 - Bunschoten
Broerswetering 10 - Spakenburg
Postbus 10
3750 GA Bunschoten-Spakenburg

T. 033 - 299 79 99
F. 033 - 299 79 75
E. info@bunschoter.nl
I. www.bunschoter.nl